

Britswerd

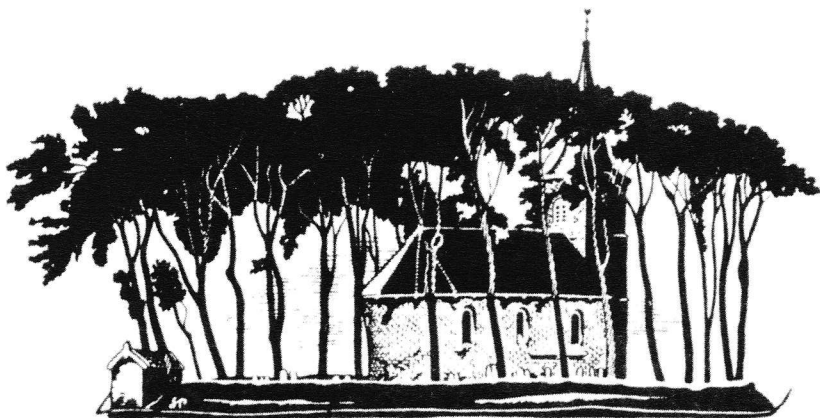
Britswerd, zoals de naam al aanduidt, is een terpdorp. We mogen wel aannemen, dat hier zo'n 20 eeuwen geleden al boeren en vissers woonden. Dit laatste omdat de meren in de nabijheid, volgens Schotanus, in de 17e eeuw nog visrijk waren en misschien ook de Middellzee, niet zo ver van Britswerd lag.

Tussen Britswerd en Wieuwerd ener - en Itens anderzijds was een inham van de Middellzee, die zich uitstreckte tot Oosterlittens. Daar ligt het land namelijk beneden A.P. en het Swaanwerder en Britswerdermeer en verschillende moerassige rietlanden waren daar nog lang de overblijfsels van een vroegere zeearm.

Het Britswerdermeer is omstreeks 100 jaar geleden ingepolderd, want in Wumkes stads- en dorpskroniek staat het volgend berichtje:

*2 april 1855: Vergadering van floreenplichtigen over de
droogmaking en inpoldering van het
Britswerdermeer.*

Al zal de omgeving van Britswerd normaal hoog genoeg zijn geweest voor bebouwing en beweiding, de stormen en hoge vloedden noodzaakten de bewoners toch, om een terp op te werpen.



Britswerd vóór 1940, nog hoog in de bomen.

Iets uit de geschiedenis

Men veronderstelt dat de kerk, die gewijd was aan St. Joris, reeds eind 12e eeuw gebouwd werd.

De kerk werd gebouwd met gele Friese moppen, ook de oorspronkelijke toren zal van deze steen zijn gemetseld.

De kerk bestond uit één ruimte met een half rond koor, zoals dit in deze buurt nogal veel voorkwam.

In 1514 werden verschillende kerken in Friesland in brand gestoken door een bende "De Zwarte Hoop" genoemd.

Ook Britswerd is door deze bende geteisterd.

In het midden van de 18e eeuw was de kerk zo slecht, dat de dominee er niet durfde preken. (ds. Joha 1749 - 1784).

Het slot Thetinge, gelegen bij Wieuwerd en Britswerd was door vererving in handen gekomen van Prins Maurits. Deze verkocht het aan het bekende geslacht van de Van Aylva's.

In 1680 waren 6 Friese grietenijen in handen van de Van Aylva's en dit geslacht had ook grote invloed op de vernieuwing van het interieur van de kerk, zoals blijkt uit het opschrift boven de ingang van de kerk, zie hiervoor verder in dit boekje.

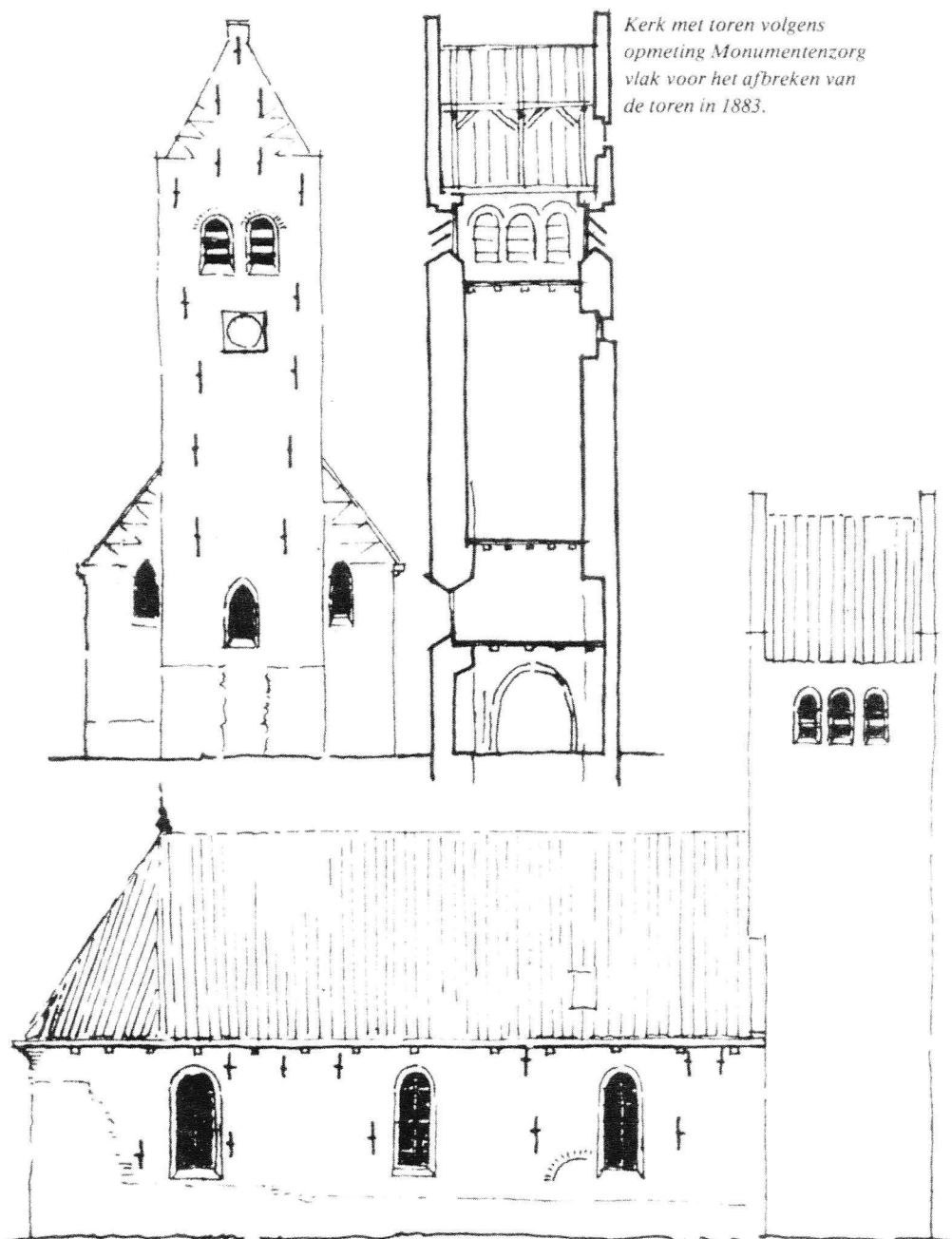
Het binnen vernieuwde bedehuis werd door Ds. Joha in 1752 weer ingewijd.

In de loop van de tijd werd de kerk met pannen gedekt in plaats van met leien. Het muurwerk van de kerk en de toren werd hersteld met kleine gele Friese steen.

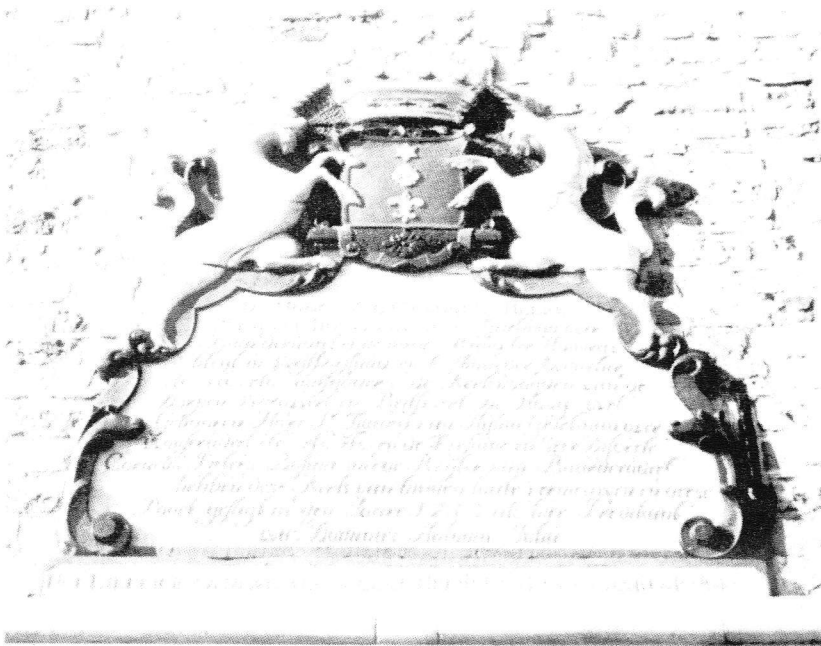
Het ronde koor werd aan de bovenzijde met kleine stenen uitgemetseld om aan te sluiten op de hoekige vorm van de met pannen gedekte dakschilden.

In het jaar 1883 werd de oude toren afgebroken en werd door aannemer I. Gaastra een nieuwe toren gebouwd voor f 6.194,01.

Gelukkig werden de kerk en de toren van tevoren door Monumentenzorg opgemeten. (zie hiervoor tekening).



*Kerk met toren volgens
opmeting Monumentenzorg
vlak voor het afbreken van
de toren in 1883.*



DE HOOG WEL GEBOOREN HEERE
 Jr ERNST FRANS VAN AYLUA, Grietman over
 Baarderadeel ende mede Raad ter Admira-
 liteit in Westfriesland en 't Noorder Quartier
 etc; etc; etc; mitsgaders de Kerkvoogden van de
 dorpen Wieuwert en Britswert. De Hoog Wel
 Gebooren Heere Jr Tjaard van Aylua Grietman over
 Wonseradeel etc; etc; etc; en de Eersame en seer
 Discrete Cornelis Pieters Bosma meede Regter van
 Baarderadeel hebben deze Kerk van binnen laate
 vernieuwen en deese Poort gestigt in den Jaare
 1753 als hier Predikant was Dominus Antonius Joha.

HOE LIEFLICK ZYN UWE WOONINGEN O HEERE DER
 HEYRSCHAREN:

Ps 84v2.

Wat vooraf ging aan restauratie.

Een dorpskerkje hetwelk, zoals in Britswerd, midden in het wijde Friese landschap staat, is uiteraard ten volle blootgesteld aan de krachten der natuur.

De november-storm van 1972 heeft dan ook danig huisgehouden! In april van 1973 werden de aangebrachte noodvoorzieningen door de harde winden weer ten dele weggevaagd.

In de zomer van 1973 gingen zelfs de geruchten dat het kerkje zou worden gesloopt

Een algehele restauratie was nodig, vooral mede door de sterke verzakking.

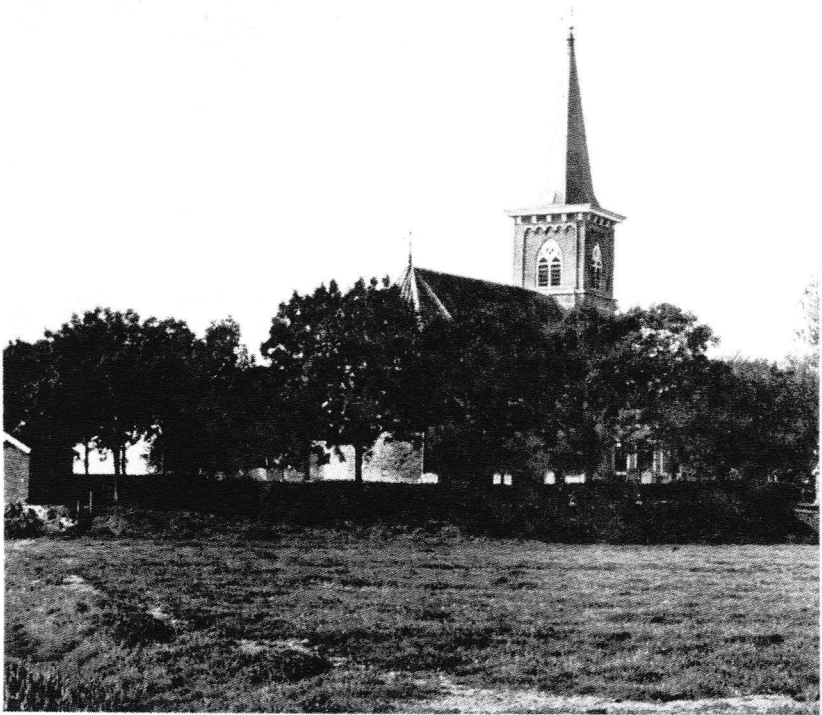


Foto Andringa - Leeuwarden.

Fundering.

De kerk is gebouwd op een terp.

Deze terp werd voor een groot deel afgegraven.

De terpaarde was over het algemeen kostbaar door zijn grote waarde als middel tot grondverbetering.

Ook de kerk van Britswerd verkocht zelf nog in de jaren 1850 - 1900 scheepsladingen terpaarde voor de toen bij de kerk behorende landerijen

Uit het onderzoek dat werd verricht bleek dat de ondergrond tot een diepte van plm. 12 m. beneden het maaiveld is opgebouwd uit zeer slappe klei (volgens de volksmond: út kattedklai).

Het is waarschijnlijk dat door de afgraving van de terp de grond door de druk naar buiten perst en zo de verzakking van de kerk veroorzaakt. Deze verzakking werd ook in 1927 onderkend en men heeft getracht om de fundering een groter draagvlak te geven om de druk per cm^2 op de ondergrond te verminderen.

Helaas heeft deze ingrijpende operatie niet het gewenste effect gehad. Door het nog belangrijk grotere eigen gewicht is de zetting nog doorgegaan.

Om de zakking geheel tot staan te brengen, was maar één oplossing mogelijk, nl. het gehele kerkgebouw te plaatsen op betonnen palen tot de zandplaat van plm. 12 m. diepte. De palen werden aan de binnenzijde van de kerk aangebracht en verankerd aan de aanwezige betonconstructie in het koor en voor de rest aan de aangebrachte betonnen vloer.

De palen in systeem "De Waal" werden door sparingen in de betonvloer gedrukt en naderhand aan de betonvloer verankerd.

Normale heipalen waren niet mogelijk, om instortingsgevaar te voorkomen werden zogenaamde drukpalen toegepast.

Het dak van de kerk.

De oude, nog grotendeels eiken kap-konstruktie van de kerk vroeg een volledig herstel.

Vooraf het kooreinde verkeerde in slechte staat.

De eikenhouten beschieting van het dak moest voor een groot deel worden vervangen.

Het muurwerk van de kerk.

Het muurwerk verkeerde op verschillende plaatsen in slechte konditie. Door de verzakking waren verschillende scheuren ontstaan. De in het muurwerk geplaatste houten ramen moesten voor een groot gedeelte worden vervangen.

De scheuren werden gedicht, losse gedeelten metselwerk opnieuw aangemetseld en het geheel waar nodig opnieuw gevoegd.

De met kleine gele Friese steen uitgevoerde herstellingen bleven gehandhaafd en moesten eveneens worden bijgewerkt.

Het interieur.

In verband met het bouwkundig onderzoek en herstel werd het interieur verwijderd en elders opgeslagen.

De lambrizing bleek voor het grootste gedeelte verrot.

Het interieur stamde voor een gedeelte uit de 18de eeuw, maar is waarschijnlijk ook later nog verschillende keren gewijzigd en gemoderniseerd. Dit is o.a. duidelijk te zien bij de preekstoel. Het eiken klankbord bijvoorbeeld is omtimmerd met geschilderde vuren delen.

In 1874 werden oude banken in een boelgoed verkocht.

De trek balken waren vervangen door trekstangen, waarbij ook de korbeels werden verwijderd.

Het muurwerk binnen verkeerde in een slechte staat.

Dit was vooral het geval achter de lambrizingen.

Het metselwerk werd hier geheel vernieuwd.

Bij het uitbreken van de vloeren kwamen verschillende grafzerken te voorschijn, o.a. van de familie Schotanus.

Het muurwerk werd gedeeltelijk opnieuw gemetseld en gestukadoord. De muurnissen en de vroegere zuid- en noordingang werden zichtbaar in het muurwerk ingepast.



Een unieke ruimte voor concerten, uitmuntende akoestiek. Foto Andringa - Leeuwarden.

Sporen van Tufstenen kerk te Britswerd.

In samenwerking met de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek is door het Fries Museum en het Biologisch Archeologisch Instituut een onderzoek ingesteld in de hervormde kerk, die is gerestaureerd, in Britswerd.

Met medewerking van het aannemersbedrijf Yde Schakel uit Exmorra en het architectenburo Van Manen en Zwart uit Drachten kon met hulp van amateurs de gehele oppervlakte van het koor en het schip worden onderzocht.

Hoewel vooral in het koor en in het midden van het schip door begravingen veel grondsporen waren vernield, kon toch worden vastgesteld dat binnen de huidige bakstenen kerk sporen zijn van een kleiner tufstenen kerkgebouw.

Afbraak van dit gebouw is zodanig gebeurd, dat slechts de onderste versterkingslagen van de fundamenteën werden teruggevonden. Het tufstenen bouwwerkje meet buitenwerks 14.70 x 6.30 meter.

Het had een rond gesloten en een rechte, gesloten westgevel, die hoger gefundeerd bleek dan de muren van het schip. De huidige kerk meet binnenwerks 19.22 x 6.80 meter.

Het onderzoek heeft uitgewezen dat bij de tufstenen kerk waarschijnlijk geen toren heeft gestaan. Ook kwam aan het licht dat het kleilichaam, waarop de huidige kerk is gebouwd, speciaal voor dit gebouw is opgeworpen. Er kwamen namelijk geen voorwerpen van de terpenkultuur uit de geheel schone kleigrond te voorschijn.

Het onderzoek stond onder leiding van de provinciale archeoloog, de heer Gerrit Elzinga.

Nis in de Noordmuur bij het koor.



In de noord- en zuidgevel waren nisjes aanwezig, achter het nisje in de zuidmuur werd het Romaans kopje gevonden, bestaande uit Rode zandsteen.